

Ökocímkék helye a közbeszerzés világában The place of eco-labels in the world of public procurement

Dr. Poór Péter

DOI: 10.37371/KEP.2024.8.4

Címszavak: Zöld Közbeszerzési Stratégia, ökocímke, zöld közbeszerzés, fenntartható fejlődés, Nemzetközi Szabványügyi Szervezet, ISO, műszaki leírás

Absztrakt

A cikk részletesen vizsgálja a Zöld Közbeszerzési Stratégia által hangsúlyozott zöld közbeszerzés hatékony eszközeként alkalmazható ökocímkéket. Összehasonlítva az ökocímkék különböző típusait, részletesen elemzi előnyeiket és hátrányait. Emellett jó példák bemutatásán keresztül áttekintést nyújt a Közbeszerzési törvény által előírt követelményekről és a megfelelő ökocímkékről és az ezekhez kapcsolódó termékcsoportokról.

Abstract

The article examines in detail the eco-labels that can be used as an effective tool for green public procurement emphasized by the Green Public Procurement Strategy. It compares the different types of eco-labels and analyzes their advantages and disadvantages. Through the presentation of good product examples, provides an overview of the requirements prescribed by the Public Procurement Act and the corresponding eco-labels and the product groups related to them.

Bevezetés

Az Európai Unió 2050-re kitűzött klímasemlegességi célkitűzése kiválóan példázza, hogy a környezetvédelem napjaink egyik legfontosabb feladata. Ezen ambíciózus cél megvalósítása érdekében elengedhetetlen, hogy mind a köz-, mind a magánszektor fokozott figyelmet fordítson a környezetterhelés minimalizálására. A piaci szereplők között egyre nagyobb hangsúlyt kapnak az innovatív, környezetbarát megoldások, amelyek hozzájárulnak a zöld közbeszerzések területén tapasztalható növekedéshez. A közbeszerzés, mint a környezeti politikai célok megvalósításának fontos eszköze, kiemelt szerepet kap a környezetvédelmi folyamatban, amelyet az 1646/2022. (XII.22.) Korm. határozattal elfogadott Zöld Közbeszerzési Stratégia¹ is kiemeli. A stratégia elsődleges célja, hogy ösztönözze a zöld szempontok alkalmazását a közbeszerzésekben, amelynek egyik eszközeként az ökocímkét jelöli meg. A címkék és minősítések lehetővé teszik a fogyasztók és ajánlatkérők számára, hogy tudatos választásokat hozzanak, amelyek a környezetvédelem és fenntarthatóság előmozdításához járulnak hozzá. Ezen túlmenően, az ökocímkék

a vállalatok számára is lehetőséget kínálnak a környezetbarát termékek és szolgáltatások előtérbe helyezésére, amely versenyelőnyt is jelenthet. Az ajánlatkérők a közbeszerzéseken keresztül hatalmas befolyással bírnak a piaci szereplőkre. Így kulcsfontosságú, hogy a tevékenységükkel támogassák a környezetet kevésbé terhelő megoldásokat. Fontos kiemelni, hogy ez nem minden esetben egyszerű, tekintettel a közbeszerzésre vonatkozó szigorú előírásokra.

Közbeszerzés, mint környezetvédelmi eszköz

A környezetvédelem iránt egyre erőteljesebb elköteleződés és a bíróság felhatalmazásának -, mint például Concordia Bus ügy² - hatására az Európai Unió jogalkotásában megfigyelhető egyfajta paradigmaváltás a közbeszerzési eljárások megítélésében. A közbeszerzésről és a 2004/18/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2014/24. irányelv a közbeszerzéseket, mint eszközöket definiálja a különféle stratégiai célok, így az innováció, a társadalmi célkitűzések és a környezetvédelem előmozdítása érdekében. Megjelenik az a szán-

¹ Elérhető: Magyarország Kormánya - Magyarország zöld közbeszerzési stratégiája 2022-2027 (kormany.hu) (letöltve: 2024.03.01.).

² Európai Bíróság C-513/99. sz. Concordia Bus ügy, 2002. szeptember 17., ECLI azonosító: EU:C:2002:495.

dék, hogy a közbeszerzés a tagállamokban ne csak gazdasági, hanem társadalmopolitikai eszközként is szolgáljon.³

Hazánkban ezen szemlélet hatására megszületett a Zöld Közbeszerzési Stratégia, amely kiemelten a fenntarthatóságra és a környezettudatos beszerzési gyakorlatok előmozdítására összpontosít. Hangsúlyozza, hogy a zöld közbeszerzés nem kizárólag környezeti előnyökkel jár, hanem gazdasági és társadalmi hasznot is hozhat, például költségcsökkentéssel és jobb életminőséggel. A Stratégia egyik fő célkitűzése, hogy 2027-ig azon közbeszerzési eljárások aránya, amelyek a környezettudatos szempontokat is figyelembe veszik, elérje az összes közbeszerzés 30%-át. A Stratégia részletezi a különböző intézkedéseket, amelyek segítik a zöld közbeszerzések elterjedését, valamint a megvalósításukat monitorozó lépéseket is tartalmaz. Jelen téma szempontjából kiemelendő, hogy a stratégia az öko címkékre vonatkozó olyan tudástár létrehozását kezdeményezi, amely összegyűjti az öko címkéket, azok közbeszerzési eljárásokban történő alkalmazásának javasolt módjait, valamint a közbeszerzési jó gyakorlatokat. A megfelelő információk közzététele segíti a közbeszerzési folyamat résztvevőit a környezetbarát termékek egyszerűbb azonosításában, mind hazai, mind uniós szinten. A tudásbázis kialakításáért a Herman Ottó Intézet került felelősként kijelölésre. Az Intézet további feladata lesz az öko címkék megszerzésével és közbeszerzési eljárásokban való alkalmazásával kapcsolatos tájékoztatók, útmutatók elkészítése, valamint az öko címkékkel kapcsolatos edukáció szervezése.⁴

Az öko címké

Az öko címké a modern környezettudatos fogyasztói eszme és fenntartható fejlődés igényével és a természeti erőforrások felelős kezelésének szükségességével együtt alakult ki. A jogszabályok és a hatóságok által előírt környezeti célok megvalósításában és környe-

zettudatos működés erősítésében az önkéntes alapon megvalósuló kezdeményezések és vállalások is meghatározó szerepet töltenek be. Ezen önként vállalt intézkedések közé tartoznak az önkéntes környezetvédelmi minősítések, köztük a különböző öko címkék. A zöld címkézés számos országban már jelentős hagyományra bír. Előfutárként Németország emelkedik ki, ahol a "Kék Angyal" embléma 1978 óta több mint 30 000 termékre és 1 600 vállalatra került kiadásra.⁵ A Kék Angyal után világszerte számos állam is követte a német mintát, és hozta létre saját nemzeti vagy nemzetközi környezetvédelmi címkéit.⁶ Az öko címké egy specifikus kategóriájú tanúsító védjegyként funkcionál, amely a termékek vagy szolgáltatások környezetvédelmi jellemzőjét és minőségét hivatalosan igazolja. A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény 101. §-a határozza meg a tanúsító védjegy fogalmát. Ennek értelmében a tanúsító védjegy olyan védjegynek minősül, amely az áruk, szolgáltatások meghatározott jellemzőit, minőségét, pontosságát vagy egyéb jellemzőit hitelesen tanúsítja, ezzel megkülönböztetve ezeket a termékeket és szolgáltatásokat azoktól, amelyek nem rendelkeznek ilyen tanúsítással.⁷ A környezetbarát védjegyeket öko címkéknek, környezetbarát termékjelzésnek is szokták nevezni a gyakorlatban. A címkék vizuálisan a termékek esetén elsősorban azok csomagolásán, szolgáltatásoknál pedig a cég honlapján jelennek meg. Az öko címkék arra szolgálnak, hogy a fogyasztók könnyen azonosíthassák azokat a termékeket, amelyek kisebb környezeti hatással járnak, például alacsonyabb energiafogyasztással, kevesebb hulladéktermeléssel vagy kevesebb károsanyag-kibocsátással. A közbeszerzési eljárásokban előírásra kerülő öko címkék célja a fenntarthatóság előmozdítása és a környezetvédelmi szempontoknak a beszerzési döntésekbe történő integrálása.⁸

A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: Kbt.) is iránymutatást ad a címke defini-

³ T/4849. számú törvényjavaslat indokolással - a közbeszerzésekről (jogkódex.hu) (letöltve: 2024.02.21.) I.1. Új uniós jogi háttér.

⁴ Magyarország zöld közbeszerzési stratégiája 45-49. old (elérhető: 1f5e3ad6d5e5c523473f12103f8d998e4e807c3d.pdf (kormany.hu) letöltve: 2024.03.12.).

⁵ Blue Angel | The German Ecolabel (blauer-engel.de) (2024.03.12.)

⁶ Mint például a magyar Környezetbarát Termék védjegy, a Kanadai EcoLogo vagy a francia Cosmebio.

⁷ KÉ 2012. évi 45. szám (2012) A Közbeszerzési Hatóság Elnökének tájékoztatója a tanúsító védjegyek közbeszerzési eljárásokban betöltött szerepéről (elérhető: et_20120420_tanusito_vedjegy.pdf (kozbeszerzes.hu) (letöltve: 2024.03.14.).

⁸ Piskóti István: Környezettudatos marketing, PhD értekezés Miskolc (2005) 144-145. old. (elérhető: document_5605_section_946.pdf (uni-miskolc.hu) letöltve: 2024.03.15.).

ciójával kapcsolatban. A Kbt. 3. § 3. pontja értelmében a címke olyan dokumentumot, bizonyítványt, illetve tanúsítványt jelent, amely hitelt érdemlően igazolja, hogy az adott termék, szolgáltatás, építmény, folyamat vagy eljárás meghatározott követelményeknek megfelel. A címke odaítélésének folyamatában kulcsfontosságú szerepet játszanak a címkézési követelmények, amelyek meghatározzák azokat a feltételeket, melyeknek egy pályázónak - legyen az építmény, termék, szolgáltatás, folyamat vagy eljárás - meg kell felelnie a címke megszerzése érdekében. Ezek a követelmények jelölik ki azt a szintet, amelyek teljesítése szükséges a címke elnyeréséhez, így biztosítva, hogy a címkével ellátott termékek vagy szolgáltatások megfelelnek a meghatározott minőségi, környezeti elvárásoknak.⁹

Ökocímkék osztályozása

Az ökocímkék közbeszerzési eljárásban való alkalmazásának jelentős szerepe a környezeti célkitűzések elérésében vitathatatlan. Ugyanakkor globális szinten számos termékjelöléssel találkozhatunk, amelyek jelentős kihívást jelenthetnek az ajánlatkérők számára a választás során. Fontos kiemelni, hogy a termékeken és szolgáltatásokon fellelhető címkék között nem mindegyik minősül környezetbarát védjegynek vagy ökocímkének. Elterjedtek más, helyi vagy nemzetközi szinten is elismert jelölések, amelyek egy adott termék specifikus tulajdonságaira, mint például az energiatakarékosságra helyezik a hangsúlyt. Ezen kívül felfedezhetők a gyártók és szolgáltatók által önként vállalt kötelezettségekre utaló saját maguk által megfogalmazott nyilatkozatok is. Az alábbiakban részletesen bemutatásra kerülnek a különböző típusú jelölések.¹⁰ A vonatkozó kategorizálás és a szabványok meghatározását a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (a továbbiakban: ISO) végzi. Különösen, az ISO 14020-as sorozat foglalkozik az ökocímkézéssel. Ezek a szabványok tartalmazzák az ökocímkék osztályozását és meghatározását, biztosítva, hogy az ökocímkék világszerte következetesen és meg-

bízhatóan használhatók legyenek.¹¹ Az ISO szabványok célja, hogy növeljék az ökocímkézés átláthatóságát, megbízhatóságát és összehasonlíthatóságát, ezzel segítve a fogyasztókat és más érdekelt feleket, mint például az ajánlatkérőket a környezetbarát döntések meghozatalában. A sorozat három fő kategóriába sorolja az ökocímkéket.¹²

Az ISO III. (ISO 14025:2006)¹³ típusú címkék

Az ISO III. típusú minősítések során egy termék vagy szolgáltatás környezeti teljesítménye számszerűsített adatokkal kerül bemutatásra környezetvédelmi nyilatkozatok alapján, amely lehetővé teszi a termékek környezeti teljesítményének objektív összehasonlítását. A nyilatkozatban szereplő paraméterek kiválasztását független harmadik fél végzi, a nyilatkozattevők gyűjtik össze a kért adatokat, melyek helyességét szintén egy független harmadik fél ellenőrzi. Ezek a nyilatkozatok hiteles képet nyújtanak a termék környezeti teljesítményéről, de nem tartalmaznak értékelést, sem teljesítményi elvárásokat. A vásárlónak, felhasználónak vagy ajánlatkérőknek feladata az objektív adatok alapján történő értékelés elvégzése, ezért ezeket a nyilatkozatokat nem tekinthetjük minősítésnek.¹⁴

Szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy az önkéntes címkézés mellett kötelező jellegű címkézés is létezik, amely a minimumkövetelmények teljesítését igazolja, és a környezet, valamint az emberi egészség alapvető védelmét szolgálja a hatályos jogszabályok szerint. Ezzel összefüggésben vissza kell utalni a zöld közbeszerzés fogalmára, amelynek egyik tartalmi eleme közé tartozik, hogy a jogszabályi minimumnál szigorúbb előírásokat tartalmaz. Így az ISO III. típusú nyilatkozatok ezen sajátos példája, amely jogszabályi kötelezés alapján kerül a termékekre, nem tekinthető a szűk értelemben vett zöld közbeszerzés eszközeként. Ilyen jelölés például a háztartási gépen megtalálható energiacímke, amely kizárólag az energiafogyasztás szempontjából jellemez egy terméket. Igaz a címke osztályba sorolja a termé-

⁹ kbt_kommentar_20211129.pdf (mhk.hu) (letöltve: 2024.02.12.).

¹⁰ Piskóti István: I.m. 144-145. old. (elérhető: document_5605_section_946.pdf (uni-miskolc.hu) (letöltve: 2024.03.20.)).

¹¹ kbt_kommentar_20211129.pdf (mhk.hu) (letöltve: 2024.02.18.).

¹² ISO - International Organization for Standardization (letöltve: 2024.02.12.).

¹³ ISO 14025:2006 - Environmental labels and declarations – Type III environmental declarations – Principles and procedures (letöltve: 2024.04.16.).

¹⁴ Environmental labels (iso.org) (letöltve: 2024.03.09.).

keket, azonban nem állít fel határt a környezetbarát és nem környezetbarát eszközök között.¹⁵

Az ISO II. (ISO 14021:2016)¹⁶ típusú címkék

Ebbe a kategóriába sorolhatók a gyártók, forgalmazók vagy bármely egyéb érdekelt szereplő által készített információs jellegű nyilatkozatok. Általában ezek egyetlen környezetvédelmi szempont alapján minősítik a terméket. Tipikus példaként említhető, a termék újrahasznosíthatósága, komposztálhatósága, újrahasznosított anyagok felhasználása vagy valamilyen összetevő hiányára vonatkozó jelölések. Fontos kiemelni, hogy itt nem független harmadik fél által kiállított vagy jóváhagyott nyilatkozatokot kell érteni. Azonban a nyilatkozatok megbízhatóak, tekintettel arra, hogy velük szemben feltétel, hogy átláthatóak, tudományosan megalapozottak és dokumentáltak legyenek. Az általános „környezetbarát”, „zöld”, „nem szennyező” és hasonló kifejezések helyett a termék konkrét környezetbarát tulajdonságaira kell felhívni a figyelmet, mint például „teljes mértékben újrahasznosított anyagból készült”. A szabvány továbbá azt is előírja, hogy az állítást alátámasztó információkat bárki számára hozzáférhetővé kell tenni kérésre és azok nem lehetnek félrevezethetőek.¹⁷

Az ISO I. (ISO 14024:2018)¹⁸ típusú címkék

A címkék közül az ISO I. típusúak a legnagyobb megbízhatósággal bírók, klasszikus értelmében ezeket nevezzük öko címkéknek. Az ISO szabványai ezen címkék esetében a legmagasabb szintű követelményeket állítják fel, amelyeknek köszönhetően az öko címkék a lehető leginkább hitelesen tudják igazolni egy-egy termék vagy szolgáltatás környezetvédelmi előnyeit. Alap feltételként kerül megfogalmazásra, hogy az öko címkék esetében a minősítési programot egy független szerve-

zetnek kell irányítania, így a minősítési kritériumok elfogadása és a megfelelés értékelése is független szervezetek kezében van. A termékek minősítésének alapja több különböző feltétel, amelyeket a termék teljes életciklusát figyelembe véve kell meghatározni, oly módon, hogy azok mérhetősége és pontossága a tudományos elvekre épüljenek. A feltételeket konkrét meghatározott időtartamra kell megállapítani, majd ezen időszak lejártá után felülvizsgálni. A rendszer működésének átláthatónak kell lennie, lehetővé téve valamilyen érdekelt fél számára, hogy széleskörben betekinthessenek és véleményezhessenek. Itt gondolni kell különösen a termékkategóriák, környezeti és funkcionális kritériumok, valamint az öko címké odaítéléséhez kapcsolódó vizsgálati és tanúsítási eljárások véleményezésére. Ki kell emelni, hogy öko címké odaítélése minden olyan termék számára elérhető, amely megfelel a meghatározott kritériumoknak.¹⁹ Jelen kategóriába a következő legismertebb öko címkék tartoznak:

Európai öko címké (European Ecolabel): Az Európai Unió öko címké több mint

89 000 terméket és szolgáltatást jelöl, amelyek az EU piacain elérhetőek. A címke hitelesítése független szakértők által történik, és egy szigorú, átlátható követelményrendszer alapján, amely 24 különböző kategóriát ölel fel és folyamatosan frissül. A címke figyelembe veszi a termék teljes életciklusát a gyártástól az ártalmatlanításig, garantálva a fogyasztó egészségét és a felelősségteljes gyártást, miközben a teljesítmény szempontjából sem tesz kompromisszumot.²⁰

¹⁵ Önkéntes minősítő rendszerek - öko címkék, EMAS | Környezetvédelem (xn--krnyezetvdelem-jkb3r.hu) (letöltve: 2024.03.09.).

¹⁶ ISO 14021:2016 - Environmental labels and declarations – Self-declared environmental claims (Type II environmental labelling) (letöltve: 2024.04.17.).

¹⁷ A környezeti címkézés és a zöld közbeszerzés.pdf (okocimke.hu) (letöltve: 2024.04.04.).

¹⁸ ISO 14024:2018 - Environmental labels and declarations – Type I environmental labelling – Principles and procedures (letöltve: 2024.03.22.).

¹⁹ Önkéntes minősítő rendszerek - öko címkék, EMAS | Környezetvédelem (xn--krnyezetvdelem-jkb3r.hu) (letöltve: 2024.04.17.).

²⁰ EU Ecolabel - Branding (europa.eu) (letöltve: 2024.02.27.).

Környezetbarát Termék: Magyarországon 1994 óta alkalmazott, a termékek környezetkímélő tulajdonságait igazolja, az EU öko-címke mintájára. Ez a nemzeti minősítő rendszer a vállalatokat ösztönzi a tisztább technológiák és környezetbarát termékek fejlesztésére, valamint elősegíti a keresletet ezek iránt. A kedvezőbb környezeti hatású termékek és szolgáltatások megkülönböztető jelzést kapnak, ezzel piaci előnyt biztosítva azoknak, amelyek életciklus-elemzés alapján kevésbé terhelik a környezetet.²¹

Felelős Erdőgazdálkodás Tanácsa (FSC, Forest Stewardship Council): Az 1993-as riói csúcs inspirálta a fenntartható erdőgazdálkodás szimbólumát, amely az erdőkitermelés és újratelepítés szabályozására összpontosít. Ez a kezdeményezés a fából készült termékek – köztük a papír – eredetigazolását és minősítését is magában foglalja, figyelembe véve az ökológiai egyensúly fenntartását, valamint a helyi munkavállalók és lakosság érdekeit és jogait.²²

Ökocímke a közbeszerzésben

Az előzőekben tárgyaltak fényében megállapítható, hogy az ökocímkék elsődleges szerepe és funkciója gazdasági jellegű, amely a fogyasztói tájékoztatást és orientációt szolgálja. Az eredeti funkcióján túl kiváló eszközként szolgál a zöld közbeszerzések területén is. A Kbt. pontos és kötelező érvényű előírásokat állapít meg a címkék alkalmazása tekintetében.²³ Az ajánlatkérő számára a Kbt. az ökocímkék alkalmazását a műszaki leírásokban, a szerződés teljesítésére vonatkozó feltételekben, illetve az értékelési kritériumok között teszi

lehetővé.²⁴ Az ajánlatkérőnek elsősorban annak vizsgálatát kell elvégeznie, hogy az adott beszerzés tárgya rendelkezik-e olyan különleges környezeti, szociális vagy egyéb jellemzővel, amelyekre tekintettel megalkalmazottan írható elő valamely címkének való megfelelés. Amennyiben a beszerzés tárgyát, annak vizsgálata alapján ajánlatkérő a fenti követelménynek megfelelőnek ítéli, úgy az előkészítés során még az ökocímkékre vonatkozó kritériumoknak való megfelelés vizsgálata szükséges. A Kbt. egyfelől annak tartalmára vonatkozóan, másfelől az elnyerésére vonatkozó eljárással szemben határoz meg szigorú előírásokat. Az első csoportba tartoznak a Kbt. 59. § (1) bekezdés a), b) és e) pontjai. A jogszabály citált rendelkezései értelmében az ökocímkére vonatkozó előírásoknak olyan specifikus jellemzőket kell meghatározniuk, amelyek közvetlenül és ténylegesen kapcsolódnak a közbeszerzési szerződés tárgyát alkotó árukhoz, szolgáltatásokhoz vagy építési beruházáshoz. A közvetlen kapcsolódás értelmében az elvárások meghatározása nem lehet általános jellegű, hanem konkrétan az adott beszerzési eljárásra kell irányulniuk. Ez magában foglalhatja a termékek leírását, megjelenési sajátosságait, valamint a csomagolási követelményeket is, amelyek szorosan összefüggenek a közbeszerzés tárgyával.²⁵ A tárgyhöz való kapcsolaton felül a Kbt. megköveteli, hogy az ökocímke elnyeréséhez szükséges feltételek meghatározását a pályázni kívánó fél ne befolyásolhassa. A függetlenség biztosítja, hogy az ökocímkével kapcsolatos követelmények objektíven, kizárólag a környezetvédelmi és minőségi szempontok alapján kerüljenek meghatározásra. A független harmadik félre vonatkozó előírás garantálja, hogy az ökocímke megszerzésének folyamata és követelményei az átláthatóság, a megbízhatóság és az objektivitás elvei szerint történjenek. Emellett kiemelendő, hogy a független harmadik fél által végzett odaítélési folyamat jelentős előnyt jelent az ajánlatkérők számára, mivel megszabadítja őket attól a szükségtelen idő- és erőforrásigénytől, amely a megajánlott termékek vagy szolgáltatások megfelelőségének önálló vizsgálatával

²¹ Főoldal | Ökocímke (okocimke.hu) (letöltve: 2024.04.25.).

²² Kezdőlap | Erdőgazdálkodási Tanács (fsc.org) (letöltve: 2024.04.26.).

²³ [Kbt. 59. §] és a [2014/24. irányelv 43. cikk].

²⁴ Hubai Ágnes - Tátrai Tünde szerk.: A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény kommentárja, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest (2021) 17. old., elérhető: https://www.mhk.hu/files/kbt_kommentar_20211129.pdf (letöltve: 2024.04.26.).

²⁵ [2014/24 irányelv 75 és 88 preambulum bekezdési].

járna. Ezáltal az ajánlatkérők számára egyszerűbbé és hatékonyabbá válik a környezetvédelmi szempontok alapján történő döntéshozatal.²⁶

A második csoportba tartoznak a Kbt. 59. § (1) bekezdés d) és c) pontjai, amelyek biztosítják, hogy az ökocímket nyílt és átlátható eljárás keretében fogadják el, amely lehetőséget biztosít valamennyi érdekelt fél számára a részvételre. Továbbá, hogy az ökocímke megszerzésének lehetősége minden érdekelt szereplő számára hozzáférhető legyen. Ennek megfelelően az ökocímke megszerzéséhez kapcsolódó információknak, eljárásoknak és kritériumoknak minden lehetséges jelentkező számára nyilvánosan és könnyen hozzáférhetőnek kell lenniük.²⁷ Fontos megemlíteni, hogy abban az esetben, ha egy ajánlattevő külső körülmények miatt nem képes az előírt vagy azzal egyenértékű ökocímket megszerezni, de a termék, szolgáltatás vagy építési beruházás egyébként megfelel az előírt követelményeknek, akkor alternatív bizonyítási módszereket is alkalmazhat. Az ISO II. és III. típusú címkék például hiteles információkkal szolgálnak, amelyek segítik a megfelelő bizonyítás elősegítését és egyszerűsítését. Ezen rendelkezés jelentőségére az Európai Bíróság C-368/10. Dutch Coffee ügy²⁸ kapcsán is felhívta a figyelmet.

A Kbt. által megfogalmazott címkézési követelményekkel kapcsolatban megállapítható, hogy ezek a követelmények leginkább az ISO 14024 szabvány által definiált I. típusú ökocímkékkel állnak összhangban. Ezek a címkék környezetvédelmi szempontból magas színvonalú teljesítményt garantálnak, és szigorú kritériumrendszer alapján kerülnek odaítélésre. Az ISO I. típusú címkék alkalmazása biztosítja, hogy a közbeszerzési eljárásokban szereplő termékek és szolgáltatások megfeleljenek a fenntarthatósági elveknek, ezzel elősegítve a környezetvédelmi célkitűzések elérését a közbeszerzési folyamatokon keresztül.²⁹

Meg kell említeni, hogy a Kbt. címkékre vonatkozó előírásaiban nem kizárólag környezetvédelmi, hanem szo-

ciális vagy egyéb jellemzők előírására vonatkozóan is lehetőséget biztosít. Ilyen például a Fair for Life tanúsítvány, amely a teljes ellátási láncot lefedi, és a szociális normákra épül, alkalmazható széleskörűen élelmiszer és nem élelmiszeripari termékek esetén is.³⁰

A közbeszerzés tárgyának kiválasztása és a műszaki leírás

Ajánlatkérőnek a környezetvédelmi szempontokat az adott közbeszerzési eljárás tárgyának kiválasztása és meghatározása során lehetősége van alkalmazni. A közbeszerzés tárgyának pontos meghatározása a műszaki leírásban kerül meghatározásra.

A 2014/24. irányelvvel összhangban a közbeszerzési eljárásokban az alkalmasság és a kizáró okok igazolásának, valamint a közbeszerzési műszaki leírás meghatározásának módjáról szóló 321/2015 (X. 30.) Korm. rend 21. §-a lehetőséget biztosít, hogy az ajánlatkérők a műszaki leírásokat az európai, nemzetközi vagy nemzeti szabványokra történő hivatkozásokkal, valamint a teljesítményi vagy funkcionális követelményeken alapuló specifikációk révén határozzák meg. Ezen felül a közbeszerzési eljárások során a különböző címkézési rendszerekben meghatározott releváns előírásokra is hivatkozhatnak az ajánlatkérők.

A címkék alkalmazása a műszaki leírások kontextusában kettős szerepet tölthet be. Egyrészt a címkék segítséget nyújtanak a beszerzendő áruk vagy szolgáltatások műszaki jellemzőinek meghatározásához szükséges leírások elkészítésében, akár egy adott címke elnyeréséhez. Másrészt az említett követelményeknek való megfelelés ellenőrzése során ezek a címkék elfogadható bizonyítékként szolgálhatnak a műszaki leírásnak való megfelelés igazolására.³¹ A harmadik fél által végzett megfelelésre vonatkozó szakmai vizsgálatok jelentős segítséget nyújtanak az ajánlatkérőknek időt megtakarítani és egyben biztosítani a környezeti szempontok valódi érvényesítését.³²

²⁶ Európai Bizottság: *Manual for authorities awarding public contracts, based on EU Ecolabel criteria*, Luxemburg (2021) 5. old.

²⁷ Dezső Attila: *Nagykommentár a közbeszerzési törvényhez*, Wolters Kluwer Budapest (2016) 411-412. old.

²⁸ Európai Bíróság C368/10. sz. Dutch Coffee ügy, 2012. május 10., ECLI azonosító: EU:C:2012:284.

²⁹ Éri Vilma: *Zöld beszerzési kritériumok és az ökocímke alkalmazásának lehetőségei a közbeszerzésekben*, Közbeszerzési Értesítő Plusz I. évfolyam 11. szám, (2019) 42. old. (elérhető: [Microsoft Word - KÄP_201911-offline.docx \(kozbeszerzes.hu\)](#) (letöltve: 2024.04.17.).

³⁰ [Fair for Life - Home](#) (letöltve: 2024.03.18.).

³¹ *Zöld közbeszerzés, Kézikönyv a környezetbarát közbeszerzésről*, 3. kiadás, Európai Unió Kiadóhivatala, Luxemburg (2016) elérhető: [handbook_2016_hu.pdf](#) (kozbeszerzes.hu) (letöltve: 2024.04.19.).

³² Európai Bizottság: *Manual for authorities awarding public contracts, based on EU Ecolabel criteria*, Luxemburg (2021) 5. old.

A legjobb ár-érték arányt megjelenítő szempont

A Kbt. 76. § (2) bekezdésének c) pontja, összhangban a 2014/24. irányelvvel lehetővé teszi, hogy a közbeszerzési eljárások során az ajánlatkérők által alkalmazott értékelési rendszer a legjobb ár-érték arányt vegye figyelembe. Ez azt jelenti, hogy az ár mellett a minőségi, környezetvédelmi és társadalmi szempontok is figyelembevételre kerülnek az ajánlatok értékelése során. A Kbt. 76. § (6) bekezdése szigorúan meghatározza az értékelési folyamat minimumkövetelményeit hangsúlyozva, hogy az értékelési szempontoknak a szerződés tárgyához kell kapcsolódniuk, és kvantitatív, valamint szakmai alapon mérhetőnek kell lenniük. A Kbt. vonatkozó rendelkezéseiből egyértelművé válik, hogy az értékelési szempontoknak objektív, előre meghatározott kritériumokon kell alapulniuk, ezzel is kizárva az ajánlatkérő szubjektív döntéseit és preferenciáit és biztosítva az ellenőrizhetőséget. A Kbt. 76. § (6) bekezdésének c) pontja hangsúlyozza, hogy a közbeszerzési eljárások alapelvei az értékelési szempontokra is érvényesek, beleértve az arányosság és az egyenlő bánásmód elvét. Fontos megjegyezni, hogy a környezetvédelmi odaítélési szempontokat úgy kell kialakítani, hogy azok ne zárják ki mesterségesen a piacot, hanem inkább elősegítsék a piac fejlődését és a környezetvédelmi szempontból kedvező megoldások megtalálását. Ezen szempontok beépítését megelőzően piaci konzultációk keretében ajánlatos a potenciális ajánlattevőktől informálódni a környezetvédelmi odaítélési szempontokkal kapcsolatban. A környezetvédelmi odaítélési szempontok alkalmazásának mérlegelése során az ajánlatkérőnek figyelembe kell vennie a beszerezni kívánt áru, szolgáltatás vagy építési beruházás költségeit és piaci hozzáférhetőségét. A megfelelő, alapos vizsgálatot követően ajánlatkérőnek a szempontokat összehasonlítva kell súlyoznia egymással - beleértve az árat - és az eljárás összes körülményével. Gyakorlatban az ajánlatkérők számára gyakran jelent komoly kihívást, hogy egy adott környezetvédelmi szempontot - így ökocím-két - alkalmassági feltételként vagy értékelési szempontként írjanak elő. Értékelésként különösen akkor indokolt alkalmazni a zöld szempontokat, amikor az ajánlatkérők piaci ismeretei nem teljeskörűek vagy ezekkel kapcsolatban bizonytalanságok merülnek fel.

Ugyanis értékelési szempontként azok összehasonlító más tényezőkkel, mint például a költséggel, miközben nem akadályozza a verseny érvényesülését. Így nagy valószínűséggel az alkalmazott zöld szempontok sem az eljárás eredményességét, sem jogszerűségét nem veszélyeztetik.

Az ökocímke alkalmazásának jó példái

A fenntartható beszerzések elterjedését hátráltató egyik tényező, hogy az ajánlatkérőknek nincs rendelkezésre álló megbízható, már bevált jó példája, amely alapján előkészíthetnék az eljárásukat. Az új beszerzési technikák vagy eszközök alkalmazása pedig jelentős kockázatot hordozhat potenciális jogellenes tartalmaik miatt. Így a döntéshozók oldaláról sem érkezik megfelelő szintű támogatás a zöld szempontok alkalmazása terén. Találunk azonban olyan jó példákat, amelyeket alapul lehet venni. Csehországban a minisztériumok számára jogszabályi előírás a zöld szempontok alkalmazása a közbeszerzési eljárásaikban. Ennek eredményeképpen évente közel 20 millió euró kerül kiadásra olyan termékekre, amelyek valamilyen ökocímke tanúsítvánnyal rendelkeznek. Ezen termékkörök között megtalálhatók a kazánok, informatikai eszközök és különböző papíráruk is. Hasonló tendencia figyelhető meg a dániai Kolding városában, ahol beépítették az uniós és egyéb ökocímkekre vonatkozó követelményeket azoknak a termékköröknek a beszerzési eljárásaiba, amelyeket címkék érintenek. Leggyakoribb termékkörök közé tartoznak a tisztítószeres, másolópapírok, egészségügyi és háztartási papírtermékek.³³ Az általános jó példák mellett a következőkben bemutatásra kerülnek konkrét eljárások, ahol ajánlatkérők valamely ökocímke névű megnevezést írtak elő. Fontos annak hangsúlyozása, hogy minden egyes eljárás előkészítés során az adott piac helyzetét vizsgálni kell és adott esetben indokolt lehet, hogy nem kerül előírásra ökocímke névű megnevezés, mivel például kevés gazdasági szereplő rendelkezik vele.

Takarítási szolgáltatás és takarító szerek

Első példa a Dinan agglomerációs központja által kiírt alacsony környezetterheléssel járó beltéri takarítási szolgáltatásra irányuló közbeszerzési eljárás. Az eljárás

³³ Zöld közbeszerzés, *Kézikönyv a környezetbarát közbeszerzésről*, 3. kiadás, Európai Unió Kiadóhivatala, Luxemburg (2016) elérhető: handbook_2016_hu.pdf (kozbeszerzes.hu) (letöltve: 2024.04.19.).

három részből állt és egy ajánlattevő kizárólag egy részben nyerhetett, ezzel is támogatva a versenyt és a kkv-k esélyét. A szolgáltatás nyújtása kiterjedt a mellék-helységeken található papírtermékek, valamint fertőtlenítésre és légfrissítésre szolgáló eszközök biztosítására is. A műszaki leírásban meghatározásra került, hogy legalább 90%-ban a felhasznált papírtermékeknek rendelkezniük kell EU Ecolabel (EU ökocímke), valamint FSC, illetve a fertőtlenítésre és légfrissítésre szolgáló eszközöknek pedig EU Ecolabel (vagy ezekkel egyenértékű) ökocímkéve. Az eljárás eredményesen lezárult és ráadásul valamennyi rész tekintetében érkezett 3-3 ajánlat különböző méretű gazdasági társaságtól.³⁴

Spanyolország Pénzügyminisztériuma által kiírt közbeszerzési eljárás a második példa, amelyben nem a műszaki leírás, hanem az értékelési szempontok közt került előírásra, hogy valamely ISO I. kategóriába tartozó ökocímkével rendelkezzenek a felhasznált termékek. Az eljárás során összesen 32 pont volt elérhető az ökocímkével kapcsolatban, amely nyolc alkategóriára oszlott, mindegyik négy-négy pont értékben. Az egyes kategóriák minden takarítási tevékenységhez kapcsolódó eszközt és szert magukban foglaltak, így például különféle felszíntisztító szereket, törlőkendőket, szappanokat. Tekintettel arra, hogy nem konkrét ökocímke került előírásra, az ellenőrzés érdekében ajánlattevőnek valamennyi felhasználni kívánt termék tekintetében részletesen be kellett mutatni, hogy milyen címkével rendelkezik és a címke vonatkozó ISO I. tanúsítványt is csatolni kellett. Ezzel az ajánlatkérő egyszerűbben és időhatékonyan tudta ellenőrizni, hogy az adott termékek valóban megfelelnek-e az elvárt környezetvédelmi elvárásoknak. Ennek kiemelt jelentősége volt, tekintettel arra, hogy közel húsz olyan ajánlat érkezett, amely megfelelt az előírt követelményeknek.³⁵

Az egyik legfontosabb levonható tanulság az, hogy a takarítási szektorban széles körben elterjedt azon ter-

mékek használata, amelyek rendelkeznek valamely ökocímkével. Így ajánlatkérők a verseny indokolatlan szűkítése nélkül alkalmazhatják az ökocímkek előírását, akár a műszaki követelmények, akár az értékelés körében is. A bemutatott közbeszerzések eredményeként kötött szerződések értéke azt mutatta, hogy az ökocímkével ellátott termékek vásárlása nem feltétlenül eredményez drágább szolgáltatást.

A fenti kettő mellett számos további példát találhatunk a takarítási szektorból,³⁶ még a hazai piacról is. Például értékelési szempont közt került előírásra, hogy ajánlattevő vállalja-e ökocímkével rendelkező vagy teljesen lebomló környezetbarát tenzidet tartalmazó tisztítószer alkalmazását a teljesítés során.³⁷ Egy másik eljárásban ökocímkével rendelkező (kemény felületre szánt) tisztítószerek használata az összes tisztítószer %-ában került értékelésre.³⁸ Az értékelés mellett szerződéses feltételként, valamint műszaki leírásban is találkozhatunk hazai példával. Ajánlatkérő szerződéskötési feltételként előírta termékre vonatkozóan az Ecolabel/Ökocímke meglétét. Nyertes Ajánlattevőnek a szerződés megkötésekor kellett bemutatnia az Ecolabelre vonatkozó tanúsítványt.³⁹

Papírtermékek beszerzése

Flamand kormány irodaszerek beszerzése során a műszaki leírásban előírta, hogy másolópapír kizárólag 100%-ban újrahasznosított lehet és az egyéb papírtermékeknek legalább 70%-ban fenntartható forrásból kell származniuk. Az ökocímke benyújtásával ellenőrizték, hogy a megajánlott termékek megfelelnek-e a műszaki leírásban foglaltaknak. Az újrahasznosítás kapcsán bemutatni kért ökocímkek közt szerepelt például a Kék angyal és az FSC. A fenntartható forrás tanúsítására pedig az EU Ecolabel, FSC Mixed, PEFC Recycled, PEFC Mixed címkék kerültek megjelölésre.⁴⁰ A hazai ajánlati felhívások közül is találunk példát, értékelési szempontként került előírásra, hogy a közüzemi számlák

³⁴ Sustainable cleaning services and associated services (europa.eu) (letöltve: 2024.03.06.).

³⁵ <https://ec.europa.eu/newsroom/env/items/684266/en> (letöltve: 2024.03.06.).

³⁶ Green Business – Könyvtár (europa.eu) (letöltve: 2023.12.12.).

³⁷ KÉ-9782/2023 számon megjelent hirdetmény.

³⁸ KÉ-16080/2023 számon megjelent hirdetmény.

³⁹ KÉ-18045/2023 számon megjelent hirdetmény.

⁴⁰ Green Business – Könyvtár (europa.eu) (letöltve: 2023.12.12.).

nyomtatásához szükséges, ajánlattevő által megajánlott típusú nyomtatópapír rendelkezik-e EU Ecolabel vagy azzal egyenértékű ökocímke minősítéssel.⁴¹ A bemutatott példákon felül ezen szektorban is számos további jó és új eljárásokba adaptálható példa található. A papírtermékek kapcsán megállapítható, hogy a környezetbarát megoldásokra nem jellemző, hogy drágábbak és alacsonyabb minőségűek legyenek, mint az ezen tulajdonsággal nem rendelkezők. Így ezen termékkörök beszerzése esetén javasolt valamely ökocímkének való megfelelés előírása a környezeti célok elérése a példamutatás, valamint az ösztönzés érdekében. Ezen intézkedések hozzájárulnak a környezettudatos magatartás erősítéséhez és a környezeti hatások csökkentéséhez.

Összegezés

Összefoglalva megállapítható, hogy napjainkra egyre jelentősebb azon áruknak és szolgáltatásoknak a száma, amelyek rendelkeznek valamely ökocímke minősítéssel.⁴² A széleskörű terjedésnek köszönhetően közbeszerzés keretében való alkalmazásuk alapvetően nem okozza a verseny jogellenes szűkítését. Ugyanakkor a közbeszerzés előkészítése során figyelembe kell venni, hogy az egyes termékkörökben az ökocímkék relevanciája eltérő lehet. Például nagy jelentőséggel bírnak papír, textil, bútor, takarítószer termékkörökben. Ezekben a tárgyokban nagy valószínűséggel kötelező lesz a

zöld szempont alkalmazása a Zöld Közbeszerzési Stratégia értelmében. Fontos hangsúlyozni, hogy minden eljárás esetében az összes körülményének megfelelően kell eljárni és elengedhetetlen a piac alapos ismerete, beleértve a környezetbarát alternatívák elérhetőségét, költségét és a gyakorlati alkalmazásuk következményeit. Ez a tudás segíti az ajánlatkérőket abban, hogy a környezetvédelmi szempontokat hatékonyan integrálják a közbeszerzési eljárásokba. A piaci szereplőkkel való párbeszéd elősegíti a potenciális megoldások azonosítását, amelyekre az ajánlatkérő szervezetek esetleg nem voltak figyelemmel. Az ökocímkével rendelkező termékek és szolgáltatások előnyben részesítése révén a fogyasztók és ajánlatkérők jelentős piaci nyomást gyakorolnak a vállalatokra a környezeti terhelést csökkentő innovatív technológiák és eljárások fejlesztése érdekében. Továbbá a független harmadik fél által végzett odaítélési folyamat jelentős előnyt jelent az ajánlatkérők számára, mivel megszabadítja őket attól a szükségtelen idő és erőforrásigénytől, amely a megajánlott termékek vagy szolgáltatások megfelelőségének önálló vizsgálatával járna. Fontos, hogy a követelmények ne csak a környezeti hatékonyságot javítsák a hagyományos termékekhez képest, hanem úgy legyenek meghatározva, hogy azok ne zárják ki a piac jelentős részét, lehetővé téve ezzel több ajánlattevő számára a részvételt és a követelmények teljesítését.

⁴¹ KÉ-9145/2022 és 13718/2023 számon megjelent hirdetmények.

⁴² Az EU ökocímke-engedélyek száma folyamatosan növekszik | Ökocímke (okocimke.hu) (letöltve: 2023.12.18.).